ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ ПЕРЕМІШУВАННЯ В'ЯЗКОЇ РІДИНИ МЕТОДОМ R-ФУНКЦІЙ

Шабратко Є.Ю.
Науковий керівник – канд. фіз.-мат. наук, доц. Сидоров М.В.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. Прикладної математики,
тел. (057) 702-14-36),
e-mail: yelyzaveta.shabratko@nure.ua

The problem of calculating the stationary flow of a viscous incompressible fluid in a circular region is considered. For its numerical analysis it was proposed to use the *R*-function method and the Galerkin method for non-stationary problems. The results of a computational experiment for a test problem are given.

Процеси перемішування в'язкої рідини зустрічаються у багатьох технологічних процесах, зокрема, у хімічній та фармацевтичній промисловості. За деяких умов потоки рідин можуть привести до інтенсивного перемішування та навпаки. У зв'язку з цим виникає проблема математичного моделювання та чисельного аналізу таких процесів.

У роботі розглянуто метод чисельного аналізу перемішування в'язкої рідини, яке викликано системою точкових вихорів. Розв'язання даної задачі перемішування складається з двох етапів:

– визначення поля швидкостей потоку рідини;

– дослідження траєкторії руху окремих часток рідини.

Перший етап розв'язання базується на сумісному використанні метода *R*-функцій, який точно враховує геометрію області, у поєднання з методом Гальоркіна для нестаціонарних задач [1, 2]. Розв'язок другої частини дозволяє змоделювати процес перемішування та проаналізувати його ефективність за допомогою методу перетину Пуанкаре.

Нехай рідина заповнює область Ω, яка представляє собою коло радіуса r з центром у початку координат. Рух в області відбувається за допомогою двох точкових вихорів з інтенсивностями $\Gamma_1(t)$ та $\Gamma_2(t)$, які знаходяться в точках з координатами (x_1, y_1) і (x_2, y_2) відповідно, t – час. Значенням $\Gamma_i(t) > 0$ відповідає потік, який закручується за часовою стрілкою, а $\Gamma_i(t) < 0$ – потік, який закручується проти часової стрілки, $i = 1, 2$.

Для визначення поля швидкостей (v_x, v_y) в області Ω використаємо наближення Стокса. Плоска стоксова течія описується за допомогою функції течії $\psi(x, y, t)$, яка вводиться за допомогою співвідношення

$$v_x = \frac{\partial\psi}{\partial y},\ v_x = \frac{\partial\psi}{\partial y}.$$

Тоді задача математичного моделювання потоку рідини в області Ω зводиться до початково-крайової задачі для функції течії $\psi(x, y, t)$:

$$-\frac{\partial \Delta\psi}{\partial t}+\nu\Delta^2\psi=F(x,\, y,\, t) \text{ в } \Omega,\; t>0, \qquad (1)$$

$$\psi\big|_{\partial\Omega}=0,\; \frac{\partial\psi}{\partial \mathbf{n}}\bigg|_{\partial\Omega}=0,\; t\ge 0, \qquad (2)$$

$$\psi\big|_{t=0}=0,\; (x,y)\in\Omega, \qquad (3)$$

де ν – кінематична в'язкість, Δ^2 – бігармонічний оператор,

$$F(x,\, y,\, t)=\Gamma_1(t)\delta(x-x_1,\, y-y_1)+\Gamma_2(t)\delta(x-x_2,\, y-y_2),$$

$\delta(x,\, y)$ – двовимірна дельта-функція Дірака, $\mathbf{n}$ – зовнішня до $\partial\Omega$ нормаль.

Структура розв'язку початково-крайової задачі (1) – (3), тобто жмуток функцій, який задовольняє крайовим умовам (2), матиме вигляд

$$\psi(x,\, y,\, t)=\omega^2(x,y)\Phi(x,\, y,\, t),$$

де $\omega(x,y)=\frac{1}{2r}(r^2-x^2-y^2)$, $\Phi=\Phi(x,\, y,\, t)$ – невизначена компонента структури.

Для апроксимації Φ скористаємося методом Гальоркіна для нестаціонарних задач. Подамо Φ у вигляді

$$\Phi(x,y,\,t)\approx\Phi_n(x,y,\,t)=\sum_{k=1}^{n}c_k(t)\tau_k(x,y), \qquad (4)$$

де $c_k(t)$ – невідомі функції, $\{\tau_k\}$ – будь-яка повна у просторі $L_2(\Omega)$ система функцій. Тоді наближений розв'язок задачі (1)-(3) будемо шукати у вигляді $\psi_n(x,y,\,t)=\sum_{k=1}^{n}c_k(t)\varphi_k(x,y)$, де $\varphi_k=\omega^2\tau_k$, $k=1,...,n$, а для $c_k(t)$ відповідно до методу Гальоркіна отримаємо систему звичайних диференціальних рівнянь з нульовими початковими умовами.

Розв'язання другої частини задачі змішування полягає у розв'язанні рівняння руху лагранжевої частки

$$\dot{x}=\frac{\partial\psi}{\partial y}(x,y,\,t),\; \dot{y}=-\frac{\partial\psi}{\partial x}(x,y,\,t),\; x(t_0)=x_0,\; y(t_0)=y_0,$$

та в побудові і аналізі траєкторії руху. Отримані траєкторії руху можна дослідити на наявність та характер хаотичної поведінки за допомогою методів нелінійної динаміки. Для того, щоб дослідити області ефективного змішування можна скористатися перетином Пуанкаре.

Список використаних джерел:

1. Рвачев В.Л. Теория *R*-функций и некоторые ее приложения. – К.: Наук. Думка, 1982. – 552 с
2. Гибкина Н.В., Роговой Н.С., Сидоров М.В., Стадникова А.В. Численный анализ задачи перемешивания вязкой жидкости, вызванного системой точечных вихрей // Вісник Запорізького національного університету. Серія: фізико-математичні науки. – 2013. – № 2. – С. 11 – 21.